

ВІДГУК
офіційного опонента
доктора педагогічних наук, професора
Козир Алли Володимирівни
на дисертаційну роботу Мороз Майї Олександрівни
«ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ
ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
МУЗИКИ В ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ У
ПЕДАГОГІЧНОМУ КОЛЕДЖІ»,

поданої на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність теми виконаної роботи та її зв'язок із планами відповідних галузей науки.

Сучасний рівень глобалізації світового співтовариства, соціокультурного розвитку українського суспільства, динаміка євроінтеграційних процесів породжує нові вимоги до функціонування вітчизняної системи професійної підготовки фахівців, орієнтуючи її на розвинену готовність до майбутньої фахової діяльності й якісного виконання професійних функцій.

Початок ХХІ століття позначений усвідомленням того, що просвітницька модель освіти вичерпала себе, що необхідний радикальний перегляд основ освітньої практики та педагогічної діяльності. Нова парадигма освіти, що знайшла відбиття в реформі загальної середньої освіти, передбачає реалізацію принципів індивідуалізації та гуманізації освіти, методологічну переорієнтацію процесу навчання на розвиток особистості людини, визнання її самотності й самоцінності, формування компетентності особистості як загальної здатності до суспільної діяльності на основі знань, досвіду, системи цінностей, здібностей, набутих у процесі навчання.

Ці ідеї педагогіки повною мірою стосуються й професійної підготовки майбутніх учителів музики, в яких необхідно розвивати особистісно-оцінне ставлення до мистецтва, здатність до сприймання, розуміння й творення

художніх образів, потреби в художньо-творчій самореалізації та духовному самовираженні.

У цьому плані актуальність проблеми, до якої звернулася Мороз М.О., незаперечна. З багатьох можливих підходів до питань професійної підготовки музикантів-педагогів дисертантка обрала проблему формування професійної компетентності майбутніх учителів музики в процесі фахової підготовки в педагогічному коледжі, розглядаючи її як систему професійних, особистісних характеристик і якостей, що ґрунтується на комплексі теоретичних знань, практичних умінь, навичок, досвіди в мистецтві (а також психолого-педагогічній сфері), ціннісних орієнтирів особистості, та є показником здатності до творчої інноваційно-педагогічної діяльності на інтегративних, культурологічних та етнопедагогічних засадах.

Дисертаційна робота Майї Олександрівни Мороз спрямована на наукове обґрунтування теоретико-методичних основ та експериментальну перевірку ефективності концептуальної моделі формування професійної компетентності майбутніх учителів музики в процесі здійснення фахової підготовки студентів у педагогічному коледжі.

Зважаючи на зазначене, можна стверджувати про актуальність і своєчасність дослідження як для подальшого розвитку теорії і методики професійної освіти, так і для освітянської практики загалом, оскільки фахова підготовка студентів мистецьких спеціальностей у педагогічному коледжі постає важливим складником професійного зростання майбутніх фахівців в обраній ними галузі музично-педагогічної діяльності.

Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертації.

Аналіз наукового апарату дослідження, викладеного у вступі, свідчить про його теоретико-методологічну обґрунтованість, коректність і відповідність сучасним напрямам наукових досліджень у теорії й методиці професійної освіти. Оцінюючи дисертаційну роботу за новизною, варто відзначити, що в ній уперше представлено результати порівняльно-педагогічного аналізу зарубіжного та вітчизняного досвіду у визначеному

напрямі та виявлено тенденції загального (глобалізація та інтеграція: формування нового синтезу цінностей, моральних ідеалів; поглиблення співробітництва у сфері освіти з метою сприяння соціально-економічному прогресу, об'єднанню потенціалів національних освітніх систем задля вирішення завдань поліпшення якості їх функціонування) та регіонального (усвідомлення потреби у реалізації нової гуманістичної парадигми освіти, мета якої – формування особистості фахівця з високим рівнем професіоналізму, духовності, моральної вихованості (Польща, Великобританія); мультикультурність музичної освіти, що забезпечує особистісне досягнення цінностей культури, відчуття неповторної можливості більш глибокого самопізнання через розуміння інших культур (Італія, Франція, Німеччина); неперервність освіти, що визначається рушійною силою освітніх змін (Норвегія, Швеція, Фінляндія) та ін.

Нові результати, одержані здобувачем.

Даючи загальну оцінку роботі, варто відзначити наукову новизну та своєчасність постановки проблеми та її вирішення. Зокрема, у дисертації вперше у вітчизняній педагогічній науці на основі системного, компетентнісного, особистісно орієнтованого, діяльнісного, полісуб'єктного, аксіологічного, акмеологічного, антропоцентричного, культурологічного, етнопедагогічного, інтегративного підходів здійснено цілісне дослідження теоретичних та методичних основ формування професійної компетентності майбутніх учителів музики в процесі фахової підготовки у педагогічному коледжі; розроблено авторську концептуальну модель, яка охоплює єдність концептуально-цільового, змістово-організаційного, методичного, результативно-прогностичного блоків; обґрунтовано педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх учителів музики в процесі фахової підготовки у педагогічному коледжі (інтеграція та оновлення змісту фахової підготовки майбутніх учителів музики; використання інтерактивних форм і методів навчання, спрямованих на формування професійної компетентності майбутніх учителів музики; створення

компетентнісно орієнтованого інформаційно-освітнього середовища, яке забезпечує формування фахових компетентностей майбутніх учителів музики); спроектовано систему критеріїв і показників (ціннісно-мотиваційний, пізнавальний, процесуальний) оцінювання рівня досліджуваної компетентності майбутніх педагогів та рівні (адаптивний, репродуктивний, конструктивний, креативний) формування досліджуваного феномену. Удосконалено форми та методи формування професійної компетентності майбутніх учителів музики; зміст навчально-методичного забезпечення процесу фахової підготовки у педагогічному коледжі; уточнено сутність понять «професійна компетентність», «професійна компетентність учителя музики», «фахова підготовка», «педагогічний коледж»; а також визначено особливості професійної діяльності учителя музики в контексті гуманістично-просвітницької спрямованості системи освіти. Подальшого розвитку набули науково-теоретичні положення щодо вдосконалення та збагачення змісту фахової підготовки майбутніх учителів музики, добору відповідних форм, методів і ресурсів навчання з метою формування відповідних професійних умінь і навичок, розвитку творчої індивідуальності особистості.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукові положення та висновки дисертації М. О. Мороз належним чином обґрунтовані, про що свідчить аналіз тексту дисертації, автореферату та змісту публікацій автора. Дисертаційна робота виконана на значній джерельній базі (599 позицій, з них 22 – іноземними мовами) та має належний рівень апробації. Отже, у цілому можна констатувати їх аргументованість та завершеність.

Значення для науки і практики отриманих автором результатів.

Вважаємо, що наукова й практична значущість дисертаційного дослідження М. О. Мороз дозволяє заповнити певну прогалину в професійній педагогіці стосовно створення й апробації методичних систем фахової підготовки майбутніх учителів музики в педагогічному коледжі. Підставою

для цього є: упровадження педагогічних умов та методики формування професійної компетентності майбутніх учителів музики в процесі фахової підготовки; систематизація досвіду педагогічних коледжів європейських країн із визначенням перспектив його використання у вітчизняній системі освіти; створення навчально-методичного комплексу, що сприяє ефективному формуванню професійної компетентності студентів спеціальності «Середня освіта. Музичне мистецтво»; розробка навчального курсу «Методичні основи компетентнісної музично-педагогічної підготовки майбутнього вчителя музики», навчальних планів, програм, методичних рекомендацій, навчальних та навчально-методичних посібників фахових дисциплін для викладачів та студентів спеціальності «Середня освіта. Музичне мистецтво» педагогічних коледжів.

Викладені в дисертації результати дослідження упроваджено в освітній процес комунального закладу вищої освіти «Барський гуманітарно-педагогічний коледж імені Михайла Грушевського» (довідка про впровадження № 01-09/178 від 01.10.2019 р.), комунального закладу вищої освіти «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж» (довідка про впровадження № 8 від 06.05.2020 р.), Відокремленого структурного підрозділу «Педагогічний фаховий коледж Львівського національного університету імені І. Франка» (довідка про впровадження № 9 від 06.05.2020 р.), Уманського гуманітарно-педагогічного коледжу ім. Т.Г. Шевченка (довідка про впровадження № 182 від 21.05.2020 р.), Чортківського гуманітарно-педагогічного коледжу імені Олександра Барвінського (довідка про впровадження № 99 від 01.04.2020 р.), Луцького педагогічного коледжу (довідка про впровадження № 148/1 від 17.03.2020 р.).

Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації.

Запропоновані теоретико-методологічні положення, авторські матеріали навчально-методичного комплексу, науково-методичні рекомендації щодо вдосконалення вітчизняної системи підготовки

педагогічних кадрів у педагогічних коледжах доцільно використовувати в процесі професійної підготовки майбутніх учителів музики, в системі післядипломної освіти педагогічних працівників, в теорії і практиці формування професійної компетентності фахівців мистецької сфери.

Оцінка змісту дисертації та її завершеність.

Дисертація складається з п'яти розділів, структура і зміст яких логічно віддзеркалюють всі етапи науково-педагогічного пошуку, даючи повне уявлення про теоретико-методологічні засади, педагогічні умови та методичну систему фахової підготовки майбутніх учителів музики в педагогічному коледжі.

У першому розділі дисертанткою представлено результати аналізу феномену компетентності в контексті сучасної освітньої парадигми; проаналізовано методологічні підходи та принципи формування професійної компетентності майбутніх учителів музики у педагогічному коледжі. Мороз М. О. переконливо обґрунтовує культурологічний та етнопедагогічний аспекти як теоретико-методологічну основу стратегії формування професійної компетентності майбутніх учителів музики в процесі фахової підготовки.

Серед низки науково-методологічних підходів дисертантка виділяє системний, компетентнісний, особистісно зорієнтований, діяльнісний, полісуб'єктний, аксіологічний, акмеологічний, антропоцентричний, культурологічний, етнопедагогічний. Урахування запропонованих методологічних підходів до формування професійної компетентності майбутніх учителів музики дозволило М.О. Мороз отримати кінцевий результат, а саме: сформовану професійну компетентність майбутніх фахівців, яка сприятиме творчій реалізації особистісного потенціалу, креативному впровадженню та реалізації інноваційних освітніх технологій в майбутньому, в процесі власної педагогічної діяльності.

Другий розділ дисертаційного дослідження М.О. Мороз репрезентує теоретичні основи фахової підготовки майбутніх учителів музики у педагогічному коледжі. Творчим ядром наукового пошуку авторки є

обґрунтування та категоріальний аналіз базових понять «професійна компетентність», «професійна компетентність учителя музики», «фахова підготовка вчителя музики», «педагогічний коледж».

На основі аналізу науково-педагогічних досліджень поняття «професійна компетентність учителя музики» дисертантка пропонує трактування досліджуваного поняття як системи професійних та особистісних характеристик і якостей, що ґрунтується на комплексі теоретичних знань, практичних навичок, досвіді в галузі мистецтва (а також психолого-педагогічній галузі), ціннісних орієнтирах особистості та є показником здатності до творчої інноваційно-педагогічної діяльності на інтегративних та етно-культурологічних засадах.

У третьому розділі дисертантка представила результати дослідження концептуальних положень формування професійної компетентності майбутніх учителів музики в процесі фахової підготовки в педагогічному коледжі. Мороз М.О. здійснила комплексний структурний науково-теоретичний аналіз професійної компетентності вчителя музики, запропонувала розробку концептуальної моделі формування професійної компетентності майбутніх учителів музики в педагогічному коледжі.

З-поміж основних проблем, які вимагають вирішення з метою покращення ефективності формування професійної компетентності майбутніх учителів музики в процесі фахової підготовки в педагогічному коледжі дисертантка виокремлює наступні:

- недостатня сформованість особистісно значущих якостей майбутніх учителів музики та досить слабка мотивація до навчальної діяльності за обраним фахом, що вимагає посилення ціннісних та мотиваційних орієнтирів студентів, відродження їхньої віри у власні можливості та впевненості у майбутній професійній самореалізації;

- труднощі у ході практичної музично-педагогічної діяльності, пов'язані з творчим підходом до здійснення практичної діяльності, що вимагає володіння навичками педагогічної та музично-виконавської імпровізації;

- недостатня музично-виконавська підготовка студентів;
- посилення уваги до вивчення національної мистецької спадщини українського народу, що вимагає поглибленого дослідження різних видів фольклору.

У четвертому розділі дисертанткою обґрунтовано педагогічні умови формування досліджуваної компетентності; змодельовано навчально-методичне забезпечення процесу; представлено методику формування професійної компетентності майбутніх учителів музики у ході фахової підготовки в педагогічному коледжі.

Формування професійної компетентності майбутніх учителів музики Мороз М.О. розглядає у межах дослідження як науково обґрунтовану систему організації і стимулювання пізнавальної діяльності студентів щодо якісних змін усіх її компонентів, а педагогічні умови – як обставини процесу навчання, які є результатом відбору, конструювання, застосування елементів змісту, форм, методів і засобів навчання та забезпечують ефективність професійної підготовки в умовах педагогічного коледжу.

З метою реалізації педагогічних умов та впровадження авторської концептуальної моделі формування професійної компетентності майбутніх учителів музики дисертанткою укладено та апробовано компетентнісно орієнтований навчально-методичний комплекс фахових дисциплін, який охоплює: навчальні плани (перелік та обсяг навчальних дисциплін у кредитах ECTS, послідовність вивчення дисциплін, форми проведення навчальних занять та їх обсяг, графік навчального процесу, форми поточного і підсумкового контролю); робочі навчальні програми, навчально-методичні посібники, методичні рекомендації щодо вивчення фахових навчальних дисциплін, інструктивно-методичні матеріали тощо.

У п'ятому розділі представлено дослідно-експериментальну програму та діагностичне дослідження процесу формування професійної компетентності майбутніх учителів музики в процесі фахової підготовки в педагогічному коледжі. Експериментальна робота здійснювалася у ході викладання музично-

теоретичних дисциплін (зокрема, «Методика музичного виховання», «Музична література», «Аналіз музичних творів», «Гармонія», «Сольфеджіо» тощо); під час проведення індивідуальних занять з «Основного музичного інструменту», «Постановки голосу», «Хорового диригування»; у процесі використання елементів розробленої методики формування професійної компетентності на заняттях з «Педагогіки», «Психології», «Мистецтва», «Історії української культури»; під час викладання авторського курсу «Методичні основи компетентнісної музично-педагогічної підготовки майбутнього вчителя музики», а також у процесі позанавчальної гурткової роботи із студентами (заняття в різноманітних творчих колективах).

Якісний аналіз результатів формувального експерименту засвідчив позитивну динаміку конструктивного та креативного рівнів формування професійної компетентності майбутніх учителів музики в процесі фахової підготовки у педагогічному коледжі. Опрацьовані за допомогою методів математичної статистики (t-критерій Стюдента та ф-критерій кутового перетворення Фішера) узагальнені експериментальні дані продемонстрували суттєві відмінності між показниками контрольних та експериментальних груп. Проведена статистична перевірка результатів експерименту свідчить про надійність і валідність одержаних на формувальному етапі змін із зростання рівня формування професійної компетентності майбутніх учителів музики в процесі фахової підготовки у педагогічному коледжі. Логіка експериментального дослідження не викликає сумнівів, є цілком доречною та продуманою.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

Загалом позитивно оцінюючи наукове і практичне значення отриманих дисертанткою результатів, вважаємо за доцільне звернути увагу на окремі дискусійні аспекти та висловити зауваження.

1. Значним здобутком дослідниці є створення і опис нею навчально-методичного комплексу. Вважаємо, що доцільним було б визначити, на

формування яких компетентностей, значущих для підготовки майбутнього вчителя музики, спрямований його зміст.

2. У першому розділі роботи, п. 1.3. розглянуто професійну діяльність вчителя музики в контексті гуманістично-просвітницької спрямованості системи мистецької освіти. Проте, ні в обґрунтуванні актуальності теми дослідження, формулюванні методичного концепту даний аспект не умотивований, що ускладнює розуміння логіки виокремлення даного феномена як значущого.

3. У розділі 2, п.2.2 представлено аналіз фахової підготовки майбутніх учителів музики як педагогічної проблеми. Вважаємо, що даний розділ значно посилив ґрунтовний аналіз вітчизняних та зарубіжних підходів науковців до зазначеного явища.

4. Доречно зазначити, що у розділі 3, п. 3.3. представлено концептуальну модель формування професійної компетентності майбутніх учителів музики в педагогічному коледжі, змістово-організаційний блок якої містить опис змісту фахової підготовки (психолого-педагогічні навчальні дисципліни; навчальні дисципліни фахової підготовки студентів, авторський міждисциплінарний спецкурс «Методичні основи компетентнісної музично-педагогічної підготовки майбутнього вчителя музики»). Проте, на нашу думку, варто було доповнити цей перелік компонентом виховного впливу в результаті упровадження якого відбувається формування особистості майбутнього вчителя музики як громадянина.

5. На наш погляд, значним здобутком дослідниці є розробка нею педагогічних умов формування професійної компетентності майбутніх учителів музики у процесі фахової підготовки в педагогічному коледжі (с. 268-294). Проте, на нашу думку, слід було більш детальніше описати впровадження педагогічних умов в процесі експериментальної роботи та виокремити процедуру експертного оцінювання ефективності зазначених

педагогічних умов у процесі формування професійної компетентності майбутніх учителів музики у педагогічному коледжі.

Однак зазначені недоліки не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи, якій притаманні оригінальність, наукова новизна, високий теоретико-методологічний рівень, глибина підходів до визначення сутності та змісту формування професійної компетентності майбутніх учителів музики у педагогічному коледжі.

Повнота викладення результатів дисертації в опублікованих працях.

Заслуговує на схвальну оцінку належний науковий доробок М.О.Мороз, представлений у 32 одноосібних наукових працях. Серед публікацій – 1 монографія, розділи у трьох колективних монографіях, 2 навчально-методичних посібники, 20 статей у провідних фахових виданнях (у тому числі 7 – в іноземних наукових періодичних виданнях), 8 статей апробаційного характеру.

Ідентичність змісту автореферату та основних положень дисертації.

Дисертація та автореферат написані грамотно й оформлені згідно з вимогами пунктів 9, 11, 13, 14 затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. №567 “Порядку присудження наукових ступенів” (із змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України №656 від 19.08.2015). Стиль викладу в них матеріалів дисертаційних досліджень, наукових положень, висновків і рекомендацій доступний для їх сприйняття.

Зміст автореферату повністю ідентичний основним положенням дисертації та достатньою повнотою відбиває її сутність.

Загальний висновок.

Узагальнюючи сказане вище, необхідно зауважити, що рецензована дисертація є самостійним, завершеним науковим дослідженням, у якому представлені нові науково обґрунтовані результати, які свідчать про комплексне вирішення важливої наукової проблеми теорії й методики професійної освіти – фахової підготовки майбутніх учителів музики в умовах

освітнього середовища педагогічного коледжу. Зміст автореферату та його ключові тези адекватно і з достатньою повнотою відбивають основні положення дисертації. Публікації дисертантки знаходяться в руслі досліджуваної проблеми і відповідають основним результатам, узагальненням та висновкам, репрезентованим у поданому до захисту дисертаційному дослідженні.

На основі вивчення поданої роботи можна дійти висновку, що дисертація Мороз Майї Олександрівни «Теоретичні та методичні основи формування професійної компетентності майбутніх учителів музики в процесі фахової підготовки у педагогічному коледжі» є цілісною, завершеною, самостійно виконаною науковою працею, що має вагомое теоретичне й прикладне значення для розвитку педагогічної науки, заслуговує позитивної оцінки, відповідає вимогам до оформлення дисертацій і авторефератів дисертацій (пп. 9, 10, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 року зі змінами та доповненнями згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 656 від 19.08.2015 р.), а її автор заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри теорії та методики
музичної освіти, хорового співу і диригування
факультету мистецтв імені А. Авдієвського
НПУ імені М. П. Драгоманова

